

„A vizet valahogy tetessük be nekik...”

Szeretném, ha arról beszélénk, mennyire ismeri a környéken a cigányok helyzetét.

Én ismerni ismerem nagyjából, csak én születésülég nem innen vagyok, tehát ide szállottam, 1988-ba jöttem ide, s azután itt folytatom a mesterségemet, csobányság, van egy más mesterségem is, szakmám, de nagy a család, nem lehet tartani, s az állatokkal, úgy láttam magamnak, hogy több a jövedelem, mintha dolgoznék, állami munkánál. Az asszonnak, én elvettem három gyermekvel, elvégre már nősök voltak, nem aprók voltak, s mindeniknek van gyermeke, melyiknek három, melyiknek négy, melyiknek öt, ehhez hasonló, na úgye, örökké a nyakunkon voltak, hogy e kell, a kell, s úgy állottam bele ebbe a roma szövetségbe, hogy kapjanak legalább valami gúnyaneműt, cipőt, ilyesmit, ne kelljen pénzzel felvásárolják, mert nem volt ahonnan, bizony én is nem bírtam őket rendezni na, vásárolni nekik mindenféle gúnyaneműt, cipőt, ilyesmit, mer nekem is szolgák vannak, most is jelenleg az erdön négyen vannak, azt minden hónapban fizetni kell, Katalinkor számolunk, s akkor kell az összeget adjam a kezükbe. Viszont nekem is nagy a hátrálék, mert nem tudok tisztán csak evvel foglalkozni, nem tudtam utána járulni. A tavaly bele akartak venni ebbe a felelős tanácsba, kaptam is 98 pontot, még kellett volna hat pont, nyolc pont, nem tudom tisztán már, s evvégett, hogy nem volt az a bizonyos pont, nem estem bele a tanácsba, hogy tudjuk, volna valami irodahelyiséget, hogy valami jön-e a romáknak. (*Felcséség*: Tudtuk volna, hogy valami jön-e a néptanácsnak, valami van-e a szegényeknek.)

Iskolába járnak a roma gyerekek?

Nagyon csekély az a bizonyos gyerek, amelyik jár iskolába, mert sokan vannak olyanok, hogy járathatnák, de nincsen lehetőségük, hogy füzeteket vásároljanak, borítékot vásároljanak, nincsen, amivel megvásárolják, s nem tudnak menni iskolába, de sokan vannak ilyenek. Van vagy három, vagy négy család, amelyik dolgozik, az egyiknek a szülei, na „taffos” (Tractor Agricool Forestier – TAF) a polgár, na az egy ügyes, itt a faluban több... nagyon sovány. Kitérve, hogy küldnék iskolába, de nincsen füzet, de a tanár is, vagy az igazgató, vagy ehhez hasonlóképpen azt mondják, hogy hogy nem tudtak venni egy füzetet, mikor jártok ide, jártok oda. Na ugye, ők járnak, de napszámot olyan csekélyt adnak, hogy olyan napszámot is keresnek, hogy 25-30 ezer lejt kapnak egy napra, arra nem tudják, hogy a kenyeret vásárolják-e meg öt-hat purdénak, vagy pedig szivarat vegyenek, vagy kenyeret vegyenek, vagy nem tudom mit. S ebből sok roma gyermek nem jár iskolába, biztos. Itt sem, s Nagytusnádton, Újusnádton ez egyforma, nem járnak iskolába, mert nincs amiből rendezni.

Járnak napszámba a szülők, dolgoznak?

Hát úgy történik ez a napszám, hogy egy héten előfordul egyszer vagy kétszer, de nem minden nap, vagy elhijják egy órára vagy két órára, esetleg töltnék két pohár pálinkát a munkásnak, ennek a romának, vagy pedig adnak 10 ezer lejt s avval a nap el van telve. Viszont itt a Kismező utcán feljel, irtó szegények, vizük sincsen. (Feleség: Vizük sincsen, megkértem szépen gyűlésen, az elnök úrnak is, segéjjenek meg, tegyünk oda nekik egy vízvezetékét, valamivel segéjjenek ki. Simonban volt az a cigány összejövétel, roma összejövétel, hát nagyon megkértem, minden, nagyon megköszöntem az idáigi tevékenységet, s akkor hogy továbbra is elvárnám, hogy segéjjenek meg, nagyon szegények, nagyon lemaradtak, s megígérték, hogy megsegítenek, de ugye a nyáron nem volt ideje Gézának sem, hogy eljöjjön, s ki volt menve a

gyermekkel ugye táborba, s nem volt ideje, hogy ide jöjjön, s most hívom, hogy jöjjön, hogy egy kicsit beszéljünk el, mert kerestem a múlt héten is, s nem kaptuk el, nem találunk reá. Mert amikor Sinka is bent van, akkor információt tudunk, hogy na, hol van, hol tudunk találkozni, de szabadságon volt ő is. S nem tudtam, s most a gyermekek indulnak iskolába, s minden nap reám vannak, most is egy kiabál bé, hogy valami ruhát szedjek, mert az egyik meghalt, s nincs amivel eltemessék. De honnan, mikor hozom, akkor megyek be kocsival, s adom oda nekik, a gyermekek is mennek iskolába, s se egy lábbeli, se semmi. Nagyon gyengék.

Azt szeretném megkérdezni, hogy a roma nyelvet ismerik-e itt?

Nem, egy sem ismeri, senki. Nem, itt magyarul beszélünk.

A gyerekek, ha járnak iskolába, ott sem tanulják, vagy ezekben a táborokban esetleg?

Nem. A táborokban, ottan lehet, hogy igen, Gézákkal amelyek voltak, ott lehet, hogy tanítsák őket, de itt egyáltalán nem. Itt a magyar iskolába járnak a gyerekek.

Fontos lenne, hogy megtanulják?

Hát nem tudom, mi a véleményük, de legalább a magyar iskolába, hogy a nevüket leírják, vagy ugye, tudjanak iskolába, hogy tanuljanak ők is, kellene nagyon ez az iskola nekik. Azt mondta nekem az elnök úr, amikor ilyen roma gyűlés volt, akkor azt mondta, hogy úgy volna jó, hogy tanítaná valaki külön őket, tanítaná cigány nyelvre, de nem tudták, nincsen annyi gyermek, hogy külön egy tanítónéit tudjanak beállítani, két közösséget kellene összevegyünk. Ha egyet beállítottak volna, hogy tudtak volna oda menni, akkor tudom, hogy na, őket is külön tanítaná, külön tanító néni, aki tudja ezt a nyelvet, s románul is, s magyarul is. Ugye mert ezt kötelesség, kötelesség, hogy tanulják románul, mert Romániában vagyunk. Minden nap rajtam vannak a fehérnépek, hogy indul az iskola, s menjek hozzák valamit, de hát amíg én nem tudok kapcsolatot venni Gézával, addig nem tudok semmit. Nyá-

ron nem is volt időnk, mert sok az állat, s a szénacsinálással dolgoztunk, s ő is táborba volt, csak le-lefutott ide. Megsegítette az uram azokat a gyerekeket, a roma táborban lévő gyerekeket is, sajtót adtunk, túrót adtunk, pityókat adtunk, amit tudtunk, adtunk, megsegíteni őket is. Olyan szegények, bizony isten, nagyon szegény emberek, olyanok, hogy az sincs, amiben háljanak. Mióta én két éve, hogy megkaptam őket, s itt az egész úgy láttajónak, hogy mi legyünk a felelősök értük, hogy ha valamit adnak, akkor mi nem vagyunk reaszorulva, kiösszuk, s ugye, nekem is van három gyerekem, három, két leányom s egy fiam, s mind nagycsaládok, dolgoznak, munkába járnak, de nekik öt-hat gyermek van, nekik is iskolába kell járjanak.

Itt laknak a faluban a gyermekei?

Itt lakik kettő a faluban, s egyik a híd végen lakik Szentmártonhoz közel.

Körülbelől hány százaléka dolgozik az embereknek?

Szentmártonban három család dolgozik csak, s van vagy nyolcvan család.

1989 előtt más volt-e a helyzet?

Sokkal, sokkal, sokkal másabb volt a helyzetük, amíg a kollektív ment, addig mindenkinek munkahelye volt, mert aki nem ment munkába, azt bebörtönözték, Ceau^oescu ilyet csinált, de ahogy a kollektív felszámolódott, a romák is felszámolódtak, nekem is onnan volt 19 évem. Az idősebbeknek van munkakönyvük, de nincsen ott a határidő, s nincsenek lehetőségeik. Nagyon kicsin dolgoznak, azok is az erdőn erdőmunkákkal, van taffos, két család vagy háromból van, aki dolgozik, férfie emberek, a többi nem dolgozik, nagyon nagyon gyenge sorsban vannak. Nincs amit mondjak, ha tovább is lássuk a jövőt, hogy nagyon ... én a jövőt úgy látom, hogy nagyon gyengeség van itt. Egyebképpen nem is lenne baj, de most polgármestert választottunk, idevaló, s erősen gyenge a béléátásom az. Valamelyik egy házat tódani akart, vagy

csinálni akart, sok a gyermeke, s reaszakadt, s raktak valami fából vagy valami ágakból, vastagabbakból, nem az erdőről hozták, valahonnan arétből, soda esszetóolták, s felment, s seggbe akarta rúgni, s el kellett fussanak, s elment, s milíciát viszen, s ilyen. Nem akarja, hogy éljenek, nem akarja hogy éljenek, ez a polgármester, amikor a gyűlés volt, s mondtam Gézának: elnök úr, légy szíves hívd ide a polgármestert, tehát meghívó vagy mi kell neki, hogy vegyen ő is részt N-ben, ott van felelős is, a romák közül van választva, s ő bé is esett, a szavazatok után. Az uram is beesett volna, de itt elvágta, mert azt a nyolc pontot, hogy száz legyen kilencvenkettőt kapott szavazatot, oda kellett volna tegyék hivatalból, hogy legyen itt a szegények között. Nem csak a romák vallották magukat itt ilyen szegény, roma szövetségbe, nemcsak a romák vannak beállva, hanem a szegényebb magyarok is, akik nem dolgoznak, s nincs lehetőség sehol, azoknak is adtam ruhákat, s jöttek gyűlésbe, s minden, úgyhogy nem csak a romák vallják romának magikat, hanem vannak itt olyan szegény családok, hogy ott ember, asszony, minden magyar születésű, de beállott a roma-szövetség tagjának, hogy valamit kapjon, hogy éljen. A muszáj ság reahajtotta, sazt monták, ők nem is szegénylik, látom, hogy jönnek gyűlésbe is, s megköszönik a segítséget. Több segítségre lenne szükség. Meg valami élelemre is, mert volt itt mindjárt a törvényszék mellett ott valahol, van egy olyan, volt egy olyan, hogy adtak valami konzervokat, cukrot, kását, ilyesmit, felvették a családos romákat, s kiszálltak helyszínre, s megnézték a családok körülményességeket, igen, de ide is jártak, s amikor mentek innen, akkor azt mondták, kifogyott minden, s nem is fog lenni, úgyhogy ez a falu egyáltalán nem kapott. Máshol még kaptak, de akkor rögtön telefont is kaptak, s üzenetet, hogy akkor rögtön a konzervokat ne használják el, mert rossz volt a konzerv. Ahogy külföld béküldte, mán el voltak romolva a konzervok, nem tudták használni el. Na. S akkor azért akarom mondani, hogy akkor sem tudtak, s akkor minket kérdeztek, hogy hogy lehet, hogy más faluban kaptak, s itt

nem. Aztán mondom, hogy ha elfogyott s többet nem küldtek, vagy nem volt jó az anyag, amit hoztak, s nem merték osztani tovább, sokan akórházba kerültek tőle, a konzervektől. Nem tudok semmit egyebet mondani, hogy hova tovább szoros a helyzet. Ha meg lehetne oldani a vízvezetékét, hogy vezessük fel nekik, tegyük be, megkértem szépen, itt vannak Magyarországról, s Bukarestből, amikor Simonban volt az az összejövétel, s színdarabot adtak elé, a romák, a simoniak, s akkor nagy izét tartottak.

A romáknak fontos-e, hogy vannak táncscsoportok, vannak nekik készült előadások?

Igen. Ide is azt szeretttük volna, hogy legyen, mert meg is volt beszélve, s úgy volt, hogy az uram megcsináltassa, s ott az újságírók, s minden ott voltak együtt, külön volt egy szobacska, ahol bé voltunk az urammal ülve oda, a romafelelősök, s beszédet tartottak, én is a mikrofonba beszéltem az uram helyett, mert a fogai ki vannak húlva, s rosszul tudja kiejteni a szót, de tétében, előadásban bémutatták, hogy nagyon értelmesen elmondtam, amit el kellett mondani a faluról, s a másik faluról is. Azt mondta az elnök úr, hogy az uram írogassa össze, ha ideje lesz, s akkor itt is csináljuk meg, mert itt is nagyon várják ezt a cigánybált, ezt úgy hívták ezelőtt, hogy kosaras cigány bál, na. Na de időm nem volt anyáron vele dolgozni, mert sok állat van, s kellett szénát csinálni, de most, ha idejönne az elnök úr, akkor megbeszéltem vele a dolgokat, mert nagyon hátkolódnak, hogy ők is meg kéne csinálják, ők se legyenek lemaradottabbak, mind a mások. Na, de megtetszett, hogy milyen jól sikerült, s itt is meg kellene csináljuk, de nem volt időm, nekik lett volna idejük, mert nem dolgoznak sehol, mennek ide-oda napszámra, málnát szednek, epret szednek, mikor mit kapnak az erdőn, amit tudnak.

Lennének fiatalok, akik ismerik a táncokat?

Hogyne lennének, hát itt úgy tudnak táncolni, hogy aztán csak, mennek így egyik-másik házakhoz, nem így bálba, vagy valahova,

akkor ugye járnak ott együtt, feltartsák, csak feltartsák az ők kultúráikat, csak táncolják, járnak, úgy egymás között. Úgy a bálokban, ugye itt magyar bálókba mennek el, hajól viselkednek, szépen felöltözhetnek, hogy bé tudjanak menni a magyar táncokba, béengedik, hogyne, béengedik, de ők itt egymás között már nem azt a táncot járnak, mint a bálba, ők egymás között házaknál, vannak ilyen házi mulatságok, ott csak azt a cigány táncot folytatják, ugye, mert ez az ők kultúrájuk, a roma roma, ezt csinálják. És nagyon sokan vannak, akik ezt csinálják, de az elnök úr mondta, hogy megértlek, hogy vannak s tudnak, s ismerem őket, amennyiben sok gyűléseket tartott s ismeri őket, de azzal van a panasz, hogy nem jól viselkednek. Dehogyan nem jól viselkednek, hát megértik ők is az időök szavát, hát aztán emberek. Próbáljuk ki, én nem vagyok ellene, én mozikállok es, én hozom a zenebandát az enyémet, megcsináljuk úgy, mint Simonban, azt nem kell fizetni, de akkor viselkedjenek úgy, te intézd el.

Helyben vannak zenészek?

Helyben nincsnek, így egymás között ugye van egy muzsikusz, aki... egy esetleg, dehogyan egy színpadot el muzsikálni, olyan nincs. S van hermonika es közöttük, azt es csinálják cigányul, láttam, én jártam ott közöttük, keresztelőbe valamelyik testvérem volt, akkor mentem oda, s csak ezt csinálták, nem ezt a magyar táncokat, hát az es jó, mert van ott köztük mindenféle, össze-vissza, de csak inkább ezt az ők kultúrájukat folytatják. Nincs amit tagadni ebből, ezt folytatják.

Milyen az egyházzal való kapcsolat?

Én elmondom, az itteni roma közösség, lássa-e most is a templomból hívják az asszonyokat haza, hát én azt mondhatom, hogy itt nagyon sokan járnak a templomba, nagyon sokan. Gyermekes es elsőál dozóok tudnak lenni, akkor a gyermekeket, a katolikus gyermekeket ugye meg kell kereszteltetni, meg vannak esküve, meg vannak sokan esküve, most es a fiamék össze voltak

csak házasodva, s akkor a fehérnépet nem honosították ide a lakásához, amég meg nem esküdtek, meg kell esküdni, most azt követelik, hogy esküvel kell lenni. Nagyon sokan, itt a papbácsi nagyon meg van elégedve. A gyermekek ahogy úgy, milyen öltözetük van, olyan öltözetük van, de mennek a misére, s ülteti elől sorba, s tanítsa őket, nem arról van szó, hogy az meg van vetve, hogy az romagyermek, és annak nem úgy kell jönni, mint a magyarnak.

Fontos-e az, hogy a fiatalok iskolába járjanak, vagy valamilyen szakmát tanuljanak?

Hát hogyne volna fontos, hát aztán a jövő abban van, a fiatalokban, most már anélkül nem tudom, hogy hová lehet, hát egy papírnak alá kell írjon, ha nem, akkor...hogyne volna, minden gyermeknek fontos, ha roma, ha magyar iskola kell. Nagyon es kéri itt az igazgató, megyen házról házra, hogy csapjátok azt a gyermeket iskolába, a felesége óvónő, engedjed azt a gyermeket, fűrösszed meg, s engedjed, mert a felesége ügyel rea, s ehhez hasonlóok.

Óvodába is elmennek?

Hogyne, itt van óvodás gyerek is, hát aki jobbacskán áll az viszi. Viszi az óvodába, s vissza.

Az egészségügyi ellátás?

Az egészségügyi ellátással nagyon, nagyon baj van, azért, mert fizetni kell, s nincs amiből fizessenek, s inkább akkor nem viszik, slássa-e, ezért pusztult meg ez a fiatalember is, ez 34 éves ember, aki most meghalt, nem volt se gyógyszerre pénze, se semmi, a gyermekek es betegek voltak, kivert valami himlő, vagy mi a rágsuly, ott elvakarcsálták, csupa seb volt a karocskáik, nincs amivel kivegye, ha nincs pénze, az orvos sem áll szóba, mert most olyan, hogy pénzért. Van házi orvos, mindenki be van jelentkezve, de vinned kell aszázezer lejt, vagy az ötvenezer lejt, az sem tudom, hogy kit mennyiért vizsgál, most újabban mi hálistenek nem

kelltt mennjünk, de ha nem viszed a pénzt nem vizsgál meg. S ha receptet ír, azt is pénzzel kell kivenni, s olyan drága a gyógyszer, inkább ott el kell pusztuljanak, úgyhogy nagyon nehéz a romák helyzete, s vannak itt mondom olyan szegény családok, akik romának vallották magikat, s azok es jönnek ide, a gyermekek kéne mennyenek iskolába, s segítjük valamivel. Aztán kérik az öregasszonyok, hogy hozzuk nekik ételmet, ne ruhát hozunk, ételmet, hát mondom, honnan hozzak, ha nem adnak, hozhatnál egy kiló cukrot, hát ha nem adnak. A vereskereszthez es jártunk, hogy kapjunk ételmet, valamit, azt mondták a vereskeresztnél, hogy ha ruhákat kapnak, akkor innen nem tudjuk segíteni, vagy egyiket, vagy a másikat.

Tudnak-e arról, hogy valaki itt a környéken valamilyen vállalkozást indított volna, és ott dolgoznak romák?

Nincs, mert én érdeklődtem, hogy valahol, farmot vagy valamit valamelyik roma nem indított-e meg, de nincs. Nincsen. Itt nincsen olyan lehetőségük, hogy valamelyik ilyent tudjon. Nincs, az csak Magyarországon, mert ott dolgozik a leányom, most jött haza, hát Magyarország, külföldeken van a romáknak lehetőség biztos, de itt Romániában nem is hallottam, Bukaresttől megkezdve, ahol jártam, mindenütt érdeklődtem az ilyenvel, de itt sehol, ilyen nincs. Ekkora pénzt nem tudtak fektetni, egy roma nem tud, aztán én kérdeztem es, érdeklődtem es, ha négy öt, összeáll, azok má nem jönnek ki, azok már csak verekednek, szúrködják egymást, ki tudja mi van közöttük, mert ilyenek a romák, nincs mit szabadkozzak, ami igaz, azt meg kell mondjam. Farmot azt tudnák, de így nem tudnak, s ha nem egy a felelős akkor... nem egyeznek meg. Hát például én nem vennék senkit magamhoz, egy romát sem, hát a juhaimat valamire vagy eladnák, vagy elhajtánák, vagy ki tudja, hogy mit nem követnének el, nálam is mind magyar legények vannak. Nem mernék egy romát béállítani, hogy gyere ide, hogy fizesselek meg, mert a többi romának mind

elosztogatná az egész vagyonomat. Úgyhogy ne, nem lehet megbízni bennük. Az is a helyzet, hogy nem lehet megbízni bennük, a másik felmegy eprészni, nagy az éhség, nélkülösségben vannak, belerakják oda a zsákba, vagy egy ilyen kasba, vagy tudja mi be szedik a gyümölcsöt abba, belerakják, s viszik tovább, s készen van, én maradtam a kárral, ez menne egy hónapig vagy meddig. Nem lehet, ilyen nem lehet csinálni. Lehetne csinálni, csak valaki mindég ott kellene legyen, komoly ember kellene, mert vannak közülük es ügyesek, vannak, nem azt mondom, de a többibe nem lehet megbízni, mert nem egyformák vagyunk, van köztünk rendes ember, művelt ember s iskolázott ember. Nekem például nincsen sok osztályom, csak hét, de életiskolám ötven van, úgy hogy én velük es tudok beszélni cigányosan es, magyarokkal es tudok, mindenki vel tudok, én magyar lakadalmakba s mindenübe járok, nem úgy vagyunk, mind ők, azért mondom, még én sem tudok velük nagyot tárgyalni, csak annyit, hogy egészséget, s hol jártatok, s mit csináltok, s ott osztán. Ettől az iskolától nagyon félek, a télen egyéb nem lesz, mikor megyen ruháért, hoz-e valamit? Kérjen valami enivalót is, hát kitől kérjek, mondja meg? Nincs munka, mert ameddig a kollektív volt, addig mentek s dolgoztak. Ez biztos, dolgozott még a legkisebb gyermek is, nem volt ennyi probléma. Na, de most nincsen ahová menjenek, mert mondják, hogy menjetek s dolgozzatok, hát mennének, de hova menjünk, magiknak sem kell dolgozni, pityókaszedni s hova elhívják, de egyéb munkalehetőség sehol sincs. Lássák, s tudjuk jól, még a nagy iskolásoknak sincs ahol dolgozni.

Téglavetéssel sem foglalkoznak?

Téglavetéssel dolgozik három család, téglát vetnek, s dolgoznak, s eladják, házakot építeni, három család dolgozik téglavetéssel, a többi nem. Van ugye lova, szekere, a fát es bé tudja szerezni, hogy kiégesse a téglát, akkor a helyet es most meg kell venni mástól, gazdáktól, vissza van adva, aztat most még le kell fizesse, vagy téglát

kell adjon vagy ehhez hasonlók. Úgy hogy három család ezt folytassa, vannak olyanok, akiknek van, de nagyon sokan vannak, akik erősen szegények. Például akinél most meghalt a fiatal ember, annál olyan szegénység van, s olyan trehánytság, s a polgármester erőssen bántja őket, nem áll oda. Nem áll oda, úgy hogy segítse őket valamivel meg, hogy állj meg te ember, hát ne, valamivel, nézzünk utána, van egy csomó gyermeked valahogy ...

Mi a véleményük a vegyesházasságról?

Semmi különbség nincs, semmi, semmi különbséget nem tudok tenni. Ha egyszer szereti, s vele él, akkor nem tudok semmi különbséget tenni, ha nem tud roma lenni, vagy nem tudok magyar lenni, vagy nem tudnék román lenni, ha tudnék azon a nyelven, hogyne vallanám magamat, ha abban a sorsban élnék s köztük élnék? Én bizon isten igen.

Tehát az egyik föl kell adja a nemzetiiségét?

Az egyik föladja, hogy igen én ebben a sorsban élek, s készen van. Vagy én vagy az uram, vagy az uram, ide ahol jobban érezzük magunkat, hogy mégis itt jobb a társaság, jobban tudunk egyezni, jobban tudunk élni, pártoljuk egymást segítjük egymást, így. Most mondom, ha én a románok között kerültem volna, akkor én ott románként vallottam volna magamat, ha tudtam volna köztük ott jól élni, hát nem? Há mennyi magyar ember elvett román fehérsépet, román ember magyar fehérsépet, hát így van-e? Össze van az egész világ bonyolodva, akadozva. Nem számít a nemzetiiség, csak egyezni, s jól élni. Ha én magával nem tudok egyezni, maga lehet akármilyen nyelvű, ha szóba sem áll vagy nem is tud, vagy nem is akar. Na ez is így van, a megélhetőség, ha tudunk élni, akkor tudunk élni, ha nem tudunk akkor...

Kik azok, akik közéleti szerepet vállalnak? Fölvállalják azt, hogy ők romák, és fölvállalják azt, hogy ők segítik a többi?

Na, én megmondom magának, itt volna vállalkozó, aki ezt a közösséget vállalja, s pártolja. Hát itt es lehet egy olyat csinálni s

megértetni, hogy így kell viselkedni, vagy ezt kéne közösen csinálni, az most nagyon rossz helyzetben van, mint a másik es odafenn, most a családja es ott maradt, s mindenféle, hogy most egy fiatalember meghalt, s most azt meg kell segíteni, el kell temettetni. Ha most összegyűlünk, s meg tudjuk érteni, hogy ... volna aki tudna csinálni közöttük rendet, s aztot, hogy szépen viselkedj, s álljál ide, mint az előbb mondtam, hogy a roma kultúrába sokan benne vannak, s magyarok es benne vannak, itt nálunk sok fel van jegyezve, gyűlésbe es eljöttek. De nem fizet senki semmit érte, az uram es azt mondja, hogy miért tevékenykedjek, fogadjam a kocsit, menjek el, elmegyek, elmegyünk ketten, hogy kapjuk el az elnökséget. Vagy telefonon keressem meg, már szégyenlem es, telefonálgat az ember, s megyen s jő, s akkor fel kell menjen az ember, s drága a kocsi, kocsink nekünk megvan, de most át kéne írassuk, s új számtáblát kapjunk, ezért le vagyunk állva a mű kocsinkkal, s most kocsit kell fogadjak, hogy a ruhákat elhozzam, senki nem tud adni legalább tízezer lejt, hogy azt a csomagot, ha kiadom, adna tízezer lejt, legalább a fele kocsi futásod jönne ki. Hát semmit, én ha taxálok egy kocsit, az jó sok pénzért jön Somlyóra s vissza. Így mondom, ahogy igaz. Akkor én azt nekik hozom, adom persze, de nekem nem ad érte semmit, az uramnak fizetése semmi sincs, menjen gyűlésbe, segíj rajtik, állj szóba a felettesekkel, hogy mit lehet, mit nem lehet, de ők is, ami nincsen, azt nem tudják adni, így van-e? Hát azért, hogy ők roma elnökök, vagy roma megbízottak vagyunk, vagy valami, hát nekünk sem ad senki ingyen, hát ha egy külföld meg akar segíteni egy néptanácsot, valami jövedelem, vagy a közből ugye, hogy a szegényeknek es a néptanácshoz, ami bémegyen, abból ki kéne útaljon, de hát azért kellett volna az uram békerüljön, hogy lássa, hogy mi jön be, s mit adnak. De nem került be, nem tudunk semmit, nem ad a néptanácselnök senki nek semmit, mondom, élő vizet amíg nincs, s házagolnak a falun keresztül, hát még most eljár, adnak egy vider vizet, de télbe nem adnak, mert mennek a

gyermekek vidrekkel vagy fazakakkal, ami van nekik, s megeresz-
tik a vizet, a víz oda kifoly, jég lesz belőle. Nem akarják engedni,
úgy megkértem, éppen csak egy ennyivel, hogy a vizet valahogy
tetessük be nekik. Ha már akarjuk tartani a romaszövetséget, s
tagjai akarunk lenni, s ők es minden, akkor legalább tegyük be a
vizet, vizet, hogy fürödjenek, a mocsokkal ne legyenek össze-
viygyülve, hát borzasztó, amibe vannak, mert nincs vizük. Nem azt
mondom, hogy mindenik olyan hanyag, hogy nem mos, de nincsen
víz, s amikor kérni kell, aztot is, mint a kenyeret, koldulni kell
aztot is. Mint a kenyeret. Nehéz sorsba vannak itt a romák.

Eljáznak a romák szavazni?

Igen, eljártak, s az előbb is azt akartam mondani, hogy ez a
polgármester, amikor a másikat le kellett váltani, az nyolc évet
volt. Akárhogy mondtunk, hogy nem, akárki mondta, mert a
faluban ugye ezt kezdték megpártolni, mert ez falusi elnök, pol-
gármester, ez most már jó lesz, mert mindenkit meg fog pártolni,
úgy a romákat mint a magyarokat. Na, de fordítva került, mert
egyáltalán a romákról szó sem lehet, hogy valamivel... Vagy
legalább megkérdezne, hogy a héten ettetek-e? Vagy érdekelné
valami, vagy van-e hová béhúzódjatok, hogy ott aludjatok, vagy
van-e, vagy igaz, hogy nincsen vizetek, ki ad vizet? Valamit
kérdéztet volna meg, hanem mondom, valamilyen házikót oda
elindított a másik, s hátrament, s verést ígért nekik, és ilyen
panaszokkal jöttek ide, hát el nem tudtam képzelni. Nagyon nehéz
sorsba vannak. Azt elmondom, hogy az uram, mivel hogy rea es
pecsételték, mert ki volt küldve a romaszövetségől az övé es a
kerék, amire kellett üssenek pecsétet, hogy lépjen bé ide a ... s
mondom ennyit kapott 92-t, még 8 kellett volna, hogy száz legyen,
száz pont, száz szavazatja neki es, de eztet javadal mazásból es rea
kellett volna tegyék, tegye, ha rendes lett volna az elnök, mert a
másik megadta volna biztos, ha visszamaradt volna, hogy ne
legyen annyi baja, studjarendezni itt a romákat, mert akkor rögtön

pénzt kellett volna adjanak az uramnak. S így nem tudja, hogy itt a romáknak jö-e valamilyen segítség, vagy így a közös néptanácsi jövedelemből valami jut-e, hogy adjon. Valamit kell csinálni, legalább a vizet, ha pénzt nem ad, s semmi segítséget, vagy azt nem nézi meg, hogy hol hálanak, s semmi jövedelmet nem látok, s semmi jót a jövőben.

De ha nem tudnak megbízni bennük, az előbb mondta, hogy önök sem bíznak meg a romákba, hogy alkalmazzák őket...

Nem tudok megbízni, hogy közösök legyünk, ha értenék, de ezt a fejés dolgot nem értik. Eztet, hogy fejjenek tejet juhból ki, ezt kicsi korától meg kellett egy gyerek tanulja, ahogy az uram es a bácsosságot meg kellett tanulja, hát ez es egy meszeria, hogy sajtot csinálók, vagy ezekhez hasonló.

A rendőrséggel milyen a viszony?

Nincsen baj, a rendőrséggel az uram tartja a kapcsolatot, s ide jönnek hezzám, s mindenféle, ide jönnek a rendőrök, ha valamelyik rosszat nem csinált, ha valamelyik rosszat csinált, az uram lejelenti telefonon, le, felhívassák külön, s leszankcionálják, vagy én nem tudom tovább, nekik es van egy kötelességik, s nekünk van egy. Itt ha lássa az uram, hogy dühelkednek, vagy valamiféle, nem es ő, mert ő még sajnálja őket, de én veszem fel a telefont, s jelentem le, hogy ez ezt csinálta. Ha nem fenyegető az ember, ha nem fenyegetik, akkor hova tovább rételődik, ugye? Nagyon jó a kapcsolatoság, a rendőrök nem csinálnak semmit, ha jól viselkednek.

Amikor peres ügyek vannak, vagy egy hivatalban valamit el kell intézni, foruilnak önökhöz, hogy segítsenek?

Nem, így hogyha tudják a néptanácsnál, hogy nincsen földed vagy nincsen vagyonod, például én nem, mert nekem van, de az adja a szegénybizonyítványt, s azzal mennek a kórházba, de akinek van egy lova, annak nem adnak semmit.

De a romák, ha a hivatalokban kell ezt-azt elintézzenek, önközfordulnak segítségért?

Hát én nem tudok erről feleletet mondani egyebet, mert még két éve vagyunk. Nem volt még egy ilyen, hogy valamit építsen vagy bontson le, nem volt. Egy házban lakik öt család, s öt családban éjsze van 30-35 személy, az már nagyon sok egy szobára.

Honann szerzik az információkat a romák, van-e újság, tévé, rádió?

Hát nem tudom, mert ezek nem tudnak jártni újságot, de van ott közöttük olyan család, ahol van tévé, s van olyan, akik katonák voltak, s románul jól tudnak, szinte perfekt beszélnek románul, románul-magyarul tudnak, értnek, van közöttük olyan es, aki írni tud, 14 éves koráig tanult, úgylahog van olyan közöttük, olyan aki tud írni s olvasni, s tévéjük van, s oda összegyűlnek, s megnézik, meghallgassák a híreket, s a másik nekik reggel elmondja, hogy nemilyen hírt hallottam a tévében, hogy ezt csinálják a parlamentben, vagy ezt mondták, ilyen adás volt vagy olyan adás. Elmondnak mindent egymásnak, mert megnézik, megnéznék mindent, mert van idejük, jobban tudják, mint én. Még azt es tudják, hogy a parlamentben esse vannak veszve, s újságolták, hogy ki van összeveszve, s hogy hívták, egymásnak hánták, hogy te es kurvát tartasz vagy ehhez hasonló. Tudnak, biztos.

A hagyományos roma öltözködés megmaradt-e?

Hát megmaradt, amelyiknek még van, s tudja, de a viseletik megvan, de nincsen hezza öltözet. A viseletet nem tudják elfelejteni. Öltözetik az nincsen meg, s itt nincs es olyan restás cigány, itt mind házi cigányok vannak. Azokat úgy hívják, hogy restás cigányok, korturáros cigányok, s akkor vannak ezek a falusiak. Itt nálunk nincsen, más faluban még van két-három család, de itt nincs, de azért tartásák ők ezt a... de nincs hezzavaló. Azok már ilyen fényes ruhákba járnak, nem a hosszúba, tartásák ezeket a gyöngyös ruhákat, azokat a fényes lájbjikat, tartásák, de nem azokat

a hosszúkat. Azok a rakottas szoknyások, akik a csatornákat csinálják, azok más cigányok, ezért vannak ezek összevegyülve a magyarokkal s románokkal, azok már nem tudnak összevegyülni, s tudnak cigány nyelvet es. Ezek inkább ezeket a fényeseket szeretik, szeretik a rakott ruhát, de más anyagokból, nem ezekből a selyem anyagokból. Megvan nekik a romakultúra, tartásuk. Lájbi s fehér ing, a fekete lájbi, fekete lájbi.

Akik nem a cigánysoron laknak, hogy élnek?

Amelyikek itt lakunk, nem bent a cigánysorban, azok mind jól állnak, Magyarországot járják mindenféle, dolgoznak, ez karbantartó, iskolázott ember, ez az öcsém, a borvíztöltődénél, s a felesége es valahol a töltődénél dolgozik, magyar felesége van, fiatal emberek, a másik testvérem taffal dolgozik, iskolázta, felső iskolába járnak a gyermekek, a leánytestvéremnél is egy magyar leányocskára van férjhez jöve, itt mind vegyesen vagyunk.

A cigánysorból költöznek-e ki?

Hát nem tudnak kiköltözni, nincs ahova kiköltözzenek, nem tudnak annyit venni, hát van lakás üres, de nem tudják megvenni, hát 100 millió, s 120, a legolcsóbb házáért is kérnek 200 millió lejt, hát honnan tudja megvenni, az egész roma nem tud annyit keresni, hogy annyi pénze legyen, hogy lakást tudjon venni. Azok, akik a faluban laknak, jól vannak, de azok akik ott laknak... a patakban, s itt szerteszét, mert nem egy bogban laknak, laknak a falu alsó felében es, a falu derekában es, s itt az útca megyen hátra, itt a legszegényebbek, s mocskosok. Nem tudnak tisztálkodni, ez engem nagyon sért, ha kocsit fogadnék, és elhoznám a vízvezetékét, hogy legyen...